

Skjøtsel av vegetasjon ved kulturminner

Ny giv for landets første nasjonalpark

Haugene i Borreparken er majestetiske monumenter fra yngre jernalder og har en sentral posisjon i norsk historie. Skjøtsel av det 175 dekar store området med de markante haugene har vært en utfordring helt siden det på begynnelsen av 1900-tallet ble aktuelt å gjøre stedet til et besøksmål. Utfordringen ble konkretisert da Borrehaugene i 1932 ble landets første nasjonalpark. Nå foreligger for første gang en langsiktig skjøtelsesplan for Borreparken.

Ole Billing Hansen

Skjøtelsesplanen tar sikte på et helhetlig vern og økt opplevelsesverdi. Det betyr omfattende og målrettet hogst for å åpne landskapet omkring haugene for innsyn fra fjorden. Like viktig er det at skjøtelsesplanen peker på nødvendige tiltak for å forvalte området i et lengre tidsperspektiv. Fylkestinget vedtok forslaget til skjøtelsesplan med mindre justeringer, men støttet også Riksantikvarens krav om en helhetsplan for området omkring selve nasjonalparken. Midgard Historisk senter har planer om forskning, utgraving og kan hende bygging av et langhus sør for parken.

Skjøtelsesplanens mål

Helhetsplanen får ingen direkte konsekvenser for skjøtelsesplanen, der det heter: "Målsetningen med skjøtelsesplanen er å forsterke områdets historiske stedsidentitet gjennom å tydeliggjøre relasjonen mellom kulturminnene, landskapet og fjorden. Relasjonen mellom monumenter og fjord anses å være av over-

Tette oppslag av frøplanter og stubbeskudd av løvtrær må holdes nede om gravhaugene skal komme til sin rett.

ordnet betydning for stedet, og dette danner derfor utgangspunktet for skjøtelsesplanen. Haugene skal bli langt mer synlige i landskapet, og fjorden skal igjen gjøres til en arena for opplevelse av kulturlandskapet. Det overordnede grepet er å åpne seks sektorer for inn- og utsyn, i tillegg til å tynne trevegetasjonen betraktelig."

– Når området blir åpnet for innsyn, får det et preg som ligger nærmere det en opplevde på den tiden haugene ble anlagt, sier daglig leder Terje Gansum ved Midgard Historisk senter. – I det resulterende åpne landskapet vil avstander bli oppfattet som kortere, og åpne siktlinjer mellom haugene vil gi en bedre opplevelse av sammenheng og gi et mer overveldende inntrykk. Haugene vil utgjøre en kjerne i et stort rom som inkluderer fjorden.

Borreparken nyttes av lokalbefolkningen til rekreasjonsformål som turgåing, ridning og lufting av hunder. Slike interesser må ivaretas, men kulturminne-argumentene vil måtte veie

Utenfor parkgrensen, som er markert med et steingjerde fra 1938, er ikke krattskogen ryddet, med gjengroing som resultat.

onalpark

tyngst. Selv om publikums opplevelse av området vil bli endret, er det ingen grunn til at skjøtselstiltakene skal gå ut over rekreasjonsinteressene. Ornitologene er imidlertid noe bekymret for bestandene av hekkende fugl. Men biologisk mangfold og interesser knyttet til flora og fauna vil bli ivaretatt i områder både nord og sør for parken. I denne saken har Fylkesmannen bestemt at områdets status som kulturminne skal ha forrang fremfor områdets interesse som biotop.

Kampen mot vegetasjon

Frem til høsten 2004 hadde Borreparken en tilsynsnevmnd oppnevnt av Vestfold fylkesting. Nemnda besto av tre oppnevnte medlemmer fra fylkets Hovedutvalg for plan, areal

Daglig leder Terje Gansum:
– Pengene følger helhetsplanen, og skjøtselsplanen vil forhåpentligvis bli iverksatt fra 2007. Den omfattende felling av trær vil bli fordelt over tre år og blir så fulgt av en langsiktig skjøtselsplan.

og miljø, samt to representanter for statlig kulturminnevern. Skjøtselen av parken har hittil i stor grad vært utført etter skipertaksmetoden, det vil si at trefelling og rydding av undervegetasjon ble utført når behovet ble prekært. Etter en befaring i 1915 uttalte professor Anton W. Brøgger, en av initiativtakerne til å tilgjengeliggjøre området, om en av haugene: " Dette er fremdeles en av de

Borrehaugene sør for Horten i Vestfold er datert til perioden 600-900 e.Kr. De er trolig resultatet av et mektig "godseiersamfunn" som utviklet seg i Borre fra 400-tallet. Området har til sammen om lag 40 hauger og røyser. På den tiden haugene ble anlagt, lå fjordens vannspeil 4-5 meter høyere enn i dag. De to eldste haugene ble bygd ved stranden, noe som betyr at relasjonen til fjorden må ha vært primær og eksponeringen utover fjorden avgjørende. Arkeologiske undersøkelser i perioden 1998-2003 resulterte ikke i funn av rester etter en storgård, slik mange hadde forventet. Dette utelukker imidlertid ikke at en storgård kan ha ligget på et sted som hittil ikke er undersøkt, men en plassering i umiddelbar nærhet til haugene synes svekket, noe som indikerer at monumentene var rettet mot fjorden og ikke mot landområdet. Borre nasjonalpark ble åpnet av kong Haakon 7 den 19. juli 1932. Parken har i dag status som områdefredet (1990) og er underlagt Lov om kulturminner (1978). Loven gir klare betingelser for hvilke handlingsrom som gjelder for kulturminnene, det vil si gravhauger og røyser i parken.

Skjøtselplanen innebærer åpning av seks korridorer for å bedre innsyn og utsyn.

Ortofoto: Landskapsarkitekt Eivind Orre

Vi leverer et komplett sortiment av grøntanleggsplanter til konkurransedyktige priser

- trær (spesialitet)
- prydbusker
- klatreplanter
- vintergrønt
- stauder
- roser

Ring/faks for pristilbud
tlf: 69891498 • 90832425
fax: 69891449

FINNESTAD
PLANTESKOLE
PRODUKSJON AV TRÆR • VINTERGRØNT
MOBI 908 32 425 FAXI 69 89 14 49

mest imponerende av haugene her.... Den ligger i vild skog, er selv meget skogvokst."

Da nasjonalparken ble åpnet i 1932, var flere hauger ryddet frem. Men Horten Arbeiderblad beskriver allerede femten år senere parken som en nasjonal skam: "En Nasjonalpark forplikter. Som enhver annen park trenger den et visst stell og tilsyn for at den til enhver tid kan være i presentabel stand. Dessverre synes ikke de som er satt til å stelle med Nasjonalparken å ta sin oppgave helt alvorlig – enten dette nå kommer av likegyldighet eller av mangel på tilstrekkelige midler til å fylle oppgaven. Vi tror helst det siste." I en tiårsperiode på 1950- og 60-tallet ble området beitet av sau, noe som trolig motvirket gjengroingen, men som for øvrig ikke er godt dokumentert.

– Hovedutfordringen er den samme i dag som for 90 år siden: Vegetasjonen vokser raskere enn de skjøtselsansvarlige makter å holde tritt med, sier Terje Gansum.

– Skjøtselen av parken har vært preget av knappe ressurser. Tiltakene bærer preg av skippetak, og noen langsiktig løsning på den frodige veksten og de mange trærne som stenger for ut- og innsyn har til tross for mer enn sytti års diskusjon blant fagfolk og opinion ennå ikke blitt konkretisert!

Innsyn gjennom seks sektorer

Skjøtselsplanen vil bli søkt oppfylt i to faser. I den første vil en velge hvilke treslag som skal bevares og gjennomføre hogst av de trærne som skal fjernes. Fase to innebærer en justerende hogst og tilrettelegging av den langsiktige skjøtselen av parken.

Dagens trevegetasjon består av ulike løvtreslag, som neppe gjenspeiler den

naturlige artssammensetningen på stedet, idet for eksempel alle bartrær for lengst er felt. Skjøtselsplanen deler inn området i fem vegetasjonssoner. I fire av sonene vil eik og ask ha fortrinnsrett, mens svartor, lind og bøk blir bevart der de bidrar til variasjon i landskapsopplevelsen. Begrunnelsen for å bevare eik og ask er disse treslagenes potensielle levealder, samt deres historiske og mytologiske betydning (jfr. "kongeeiker" og Yggdrasil).

– Vegetasjonen i dagens park er sterkt menneskepåvirket, sier Terje Gansum. – Hvorfor ikke gå til det ekstreme og skape en park med hovedvekt på bare to treslag?

Det meste av osp og bjørk vil bli fjernet på grunn av disse treslagenes korte levealder og bjørketrærnes helsetilstand. Bare enkelte karaktertrær av bjørk vil bli beholdt, ikke minst av hensyn til lokalbefolkningen, som ønsker lysegrenn bjørk som bakteppe ved 17. mai-feiringen i parken. Trær som kommer i direkte konflikt med det innrammende steingjerdet fra 1938 skal felles. En særpreget, skyggekrevende våtmarksflora vil bli ivarettatt ved å sette igjen skyggegivende trær omkring disse forekomstene.

Like nord for parken er det ønske om å sette igjen en del furutrær for å skape treslagsvariasjon.

Det overordnede

grepet innebærer at det blir åpnet seks sektorer (korridorer) for å bedre inn- og utsyn til haugene (Fig. 1). I tillegg vil det bli gjennomført en betydelig uttynning av trevegetasjonen mellom haugene.

– Om lag seksti prosent av de trærne som finnes i dag, skal vekk, sier daglig leder.

– Også inne i sektorene vil det trolig bli satt

– Et interessant vinterarbeid, sier anleggsgartnermester Ivar Udahl som utførte trefelling og kvistrydding i Borreparken som timesbetalt oppdrag vinteren 2006. – Selve felling var ikke det mest arbeidskrevende. Men all kvist skulle ryddes og mye flis kjøres bort.

Oppdraget gikk ut på tynning i løvskogen og fjerning av mange storvokste bjørketrær, samt alle trær som sto slik til at de truer steingjerdet. Dessuten ble de fleste ospetrærne tatt bort, med unntak av en del trær i det nordøstre hjørnet av parken. Disse ble bevart av hensyn til fuglelivet i parken. Udahl arbeidet etter retningslinjer fra daglig leder Terje Gansum og fylkesskogmesteren i Vestfold. – Dessuten brukte vi en god porsjon sunn fornuft, sier Udahl, som gjerne deltar i en eventuell anbudskonkurranse om tilsvarende jobber i nasjonalparken kommende vintre.

igjen enkelte større trær. Av hensyn til estetikk og mulige publikumsreaksjoner blir det frarådet å la sektorkantene fremstå som skarpe skiller i landskapet, men heller gi dem en uregelmessig form for å motvirke linjevirkning.

- Borre var et av de viktigste maktsentraene i Skandinavia i vikingtid og et politisk sentrum i Viken.
Professor Bjørn Myhre, Arkeologisk museum, Stavanger

telefon 330 50160

LIMACO as

www.limaco.no

THOMAS LOADERS

1 års full garanti
2 år på Kubota motor
5 år på hovedramme

fra 133.000,- + mva

made in Canada
for norske forhold

GESAN GENERATORER

HONDA
2 TIL 10 kVA

DEUTZ - PERKINS
VOLVO - CUMMINS
6 TIL 1660 kVA

TRAKTOR-MONTERTE
10 TIL 50 kVA

fra 10.900,-
priser + mva

ROBUSTE BETONGBLANDERE OG STEINSAGER

Kampanjepriser til 31.juli

1,2 tonn m/3-syl Perkins
ord. 195.000,- 169.900,-

3,5 tonn m/3-syl Deutz
ord 299.540,- 255.000,-
priser + mva

FORHANDLERE: Nordland-Troms-Finnmark: Pedersen Maskinsalg 99 55 94 43 - Nord og Sør-Trøndelag: Haukaas Automaskin As 72 88 06 22

Langsiktig skjøtsel

Haugene er utsatt for tråkk og medfølgende etablering av erosjonsrenner. Det er uaktuelt å hindre publikum adgang til toppen av haugene, så rutinemessig istandsetting av haugskrånningene må påregnes. Gjengroing på grunn av undervegetasjon som ikke kuttes, er imidlertid den største trusselen for gode opplevelser i parkområdet. Årlig tilvekst etter kutting er målt til mer enn én meter, og bare etter to sesonger oppleves stiene som smale korridorer i et ellers nokså lukket landskap. Omfattende årlig rydding er svært arbeidskrevende, da en ikke kan nytte

tunge maskiner annet enn på frossen mark. Arealet er for stort til å kunne ryddes manuelt til en akseptabel kostnad. Etablering av husdyrbeite synes derfor å være den eneste bærekraftige løsningen. Men et slikt tiltak må veies opp mot begrensninger og mulige konflikter mellom nødvendig inngjerding og rekreasjonsmulighetene i parken. Ettersom store deler av parken har relativt fuktig mark, er sau og eventuelt geit de eneste aktuelle husdyrlagene for å unngå uønsket opptråkking. Dyr av gamle, tradisjonelle raser vil være særlig interessant i en kulturhistorisk park.

Skjøtsel på anbud?

Utkastet til skjøtelsesplan diskuterer tre mulige løsninger for å få gjennomført tiltakene: ansette egne folk, inngå kontrakt med Horten kommune om bruk av personer med behov for tilrettelagt arbeidstrening, eller å sette arbeidene ut på anbud. Den siste løsningen er økonomisk sett mest gunstig og synes derfor mest aktuell.

Les hele høringsutkastet til skjøtelsesplan for Borreparke på www.midgardsenteret.org

Flere bilder fra Borreparke: www.parkoganlegg.no

Stor søkning til landskapsingeniørstudiet

Til de 20 plassene på det nye, 3-årige studiet til landskapsingeniør mottok Universitetet for miljø- og biovitenskap 63 primærsoknader. Det var til sammen 458 søkere til studiet, som tilbys av Institutt for landskapsplanlegging (ILP) i samarbeid med faggruppen Grøntmiljø ved Inst. for plante- og miljøvitenskap og Inst. for matematiske realfag og teknologi (se p&a 3/2006). De henvendelsene ansvarlig institutt har mottatt, tyder på søkere med mangslungen bakgrunn, og mange søkere med annen fullført fagutdanning.

– Vi tror den gode søkningen skyldes at mange søkere er interessert i den tekniske vinklingen studiet har. Dessuten er en

3-årig utdanning enklere å kombinere med et allerede gjennomført studium eller fagutdanning, sammenliknet med vårt tradisjonelle, 5-årige studium, sier studierådgiver Monica Vestvik ved ILP. Hun har for øvrig ikke inntrykk av at det er så mange av dem som har søkt studiet på lavere prioritet som primært ønsker å bli landskapsarkitekt.

Det nye studiet til landskapsingeniør er blant årets mest populære ved UMB, og Høgskolestyret avveier å lukke det. Søkerne vil bli vurdert på vanlig måte, ut fra kravet om generell studiekompetanse (evt. godkjent realkompetanse), samt karakterer i tidligere utdanning. Studiestart er 14. august.

En ny og spennende "medarbeider" ...

RAMPICAR beltetribelbår/-minidumper for de vanskelige arbeidene. En ny og spennende «medarbeider» fra Motorsalg AS

NYHET Smidige, effektive og rimelige slaghammere

Benford Benford/terex kompaktutstyr. Nye og spennende kompaktorer og asfaltsager.

DEMO SLAGHAMMERE
Sterke helstøpte kasser - størrelser fra 170- til 3700 kg.
Suveren kapasitet - lette hammere med stor slagenergi.

ALLTID GODE TILBUD Ta kontakt!

SALG:

NORD NORGE: Sindre Pedersen
TRØNDELAG: Haukaas Automaskin
ROGALAND/AGDER: S. R. Haugland,
VESTLANDET: O. Slettemark,
ØSTLANDET: Hako Maskin AS,
MØRE/ROMSDAL: H. Nybø,

Tlf.: 99 55 94 43
Tlf.: 93 06 60 00
Tlf.: 90 07 27 72
Tlf.: 90 50 28 56
Tlf.: 32 13 18 00
Tlf.: 93 42 24 64

MOTORSALG

Midtunlia 13 - 5224 Nesttun
Tlf. 55 52 60 50 - Fax. 55 52 60 51